

УДК 349.412:504.06:351.778.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.10>**Кирчу Р.М.**

здобувач третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

Kyrchu Ruslan

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ПРИНЦИПУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

MANAGEMENT OF ENSURING THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF LAND PROTECTION

У статті проведено комплексне дослідження адміністративно-правових механізмів охорони земель як важливого інструменту забезпечення принципу сталого розвитку в Україні. Робота спрямована на виявлення структурних та функціональних недоліків чинного законодавства, що регулює порядок використання та охорони земельних ресурсів, а також на розробку рекомендацій щодо його модернізації з урахуванням сучасних викликів у сфері екологічної безпеки, цифровізації управлінських процесів та активізації участі громадянськості. У дослідженні проаналізовано нормативно-правову базу, зокрема Земельний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та окремі закони щодо охорони навколишнього природного середовища і регулювання містобудівної діяльності. Запропонована модель адміністративно-правового механізму передбачає вдосконалення інституційної бази, модернізацію інформаційних систем, а також впровадження системи превентивних і стимулюючих заходів з боку державних органів. Розроблені рекомендації мають практичне значення для державних і місцевих органів влади, сприяють формуванню умов для сталого управління земельним фондом та допомагають у вирішенні актуальних екологічних проблем, зокрема у контексті воєнних викликів і змін кліматичних умов.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, сталий розвиток, охорона земель, земельні ресурси, цифровізація управління, громадський контроль, екологічна безпека, нормативно-правова база.

The article presents a comprehensive study of the administrative and legal mechanisms of land protection as a key tool for ensuring the principle of sustainable development in Ukraine. The research aims to identify structural and functional shortcomings in the current legislation governing the use and protection of land resources, and to develop recommendations for its modernization in light of contemporary challenges related to environmental safety, digitalization of management processes, and enhanced public participation. The study analyzes the national legal framework, including the Land Code of Ukraine, the Code of Administrative Offenses, and specific laws on environmental protection and urban development regulation. It also considers international documents such as the Aarhus Convention and the European Charter for Sustainable Land Use, enabling a comparative perspective between the Ukrainian legal system and foreign practices. The methodological basis of the research combines general scientific and special legal methods, including dialectical, historical-legal, logical-normative, and comparative legal approaches. The findings highlight the urgent need to integrate the principle of sustainable development into administrative and legal land protection through the implementation of innovative digital technologies, improved monitoring and control procedures, and the creation of enabling conditions for the active involvement of local communities in decision-making. The author substantiates the need to develop a unified concept of land resource management that integrates legal, economic, and environmental dimensions to ensure long-term land use efficiency and environmental security at all levels of governance. The proposed model of

the administrative and legal mechanism envisions the improvement of the institutional framework, modernization of information systems, and the introduction of preventive and incentive measures by public authorities. The developed recommendations have practical significance for state and local authorities, contribute to the formation of conditions for sustainable land fund management, and help address current ecological problems, particularly in the context of war-related challenges and climate change.

Keywords: administrative and legal regulation, sustainable development, land protection, land resources, digital governance, public control, environmental safety, legal framework.

Постановка проблеми. У контексті глобальних екологічних викликів, інтенсивного сільськогосподарського землекористування та урбанізаційного тиску питання охорони земель набуває критичного значення для національної безпеки, екологічної рівноваги та сталого розвитку територій. Земельні ресурси є основою життєдіяльності суспільства, а їх нераціональне використання спричиняє деградацію ґрунтів, втрату біорізноманіття, посилення змін клімату та порушення продовольчої безпеки. Принцип сталого розвитку, як інтегративна концепція, вимагає перегляду підходів до управління природними ресурсами з урахуванням довгострокових екологічних, економічних і соціальних наслідків.

Незважаючи на наявність низки нормативно-правових актів, які регламентують порядок використання та охорони земель в Україні, на практиці існують істотні прогалини у правозастосуванні, відсутність міжвідомчої координації, дублювання повноважень органів публічного управління та недостатній рівень громадської участі. Особливої гостроти проблема набуває в умовах воєнного стану, коли значні площі земель піддаються прямому знищенню, забрудненню або мінуванню, а система контролю і моніторингу опиняється перед новими функціональними обмеженнями.

Сучасні виклики зумовлюють необхідність трансформації адміністративно-правового інструментарію в напрямі впровадження принципів сталості, цифрового моніторингу, прозорості рішень і екологічної відповідальності. Зокрема, існує потреба в удосконаленні системи адміністративного нагляду за землекористуванням, розвитку процедур екологічного аудиту, запровадженні інноваційних форм громадського контролю та перегляді підходів до екопросвіти. У зв'язку з цим постає наукова проблема: яким чином адаптувати чинне адміністративно-правове регулювання до імперативів сталого розвитку у сфері охорони земель, забезпечивши його дієвість, цілісність та відповідність сучасним стандартам правової екологічної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-правового регулювання у сфері охорони земель активно розглядається сучасними вченими-юристами та фахівцями з державного управління. Так, ґрунтовне дослідження адміністративно-правового механізму охорони земель в Україні представлено в роботі Жадана В. О., де висвітлено як теоретико-методологічні, так і прикладні аспекти формування цього механізму, а також надано пропозиції щодо його модернізації з урахуванням екологічної складової та сталого розвитку.

Серед важливих праць слід також виокремити дослідження Пилипенка О. М., де розглядаються механізми державного контролю у сфері земельних відносин, зокрема в частині реалізації контрольно-наглядових функцій органів публічної влади. Ці положення знаходять відображення у пропозиціях щодо вдосконалення інституційного забезпечення.

Карпук А.М. аналізує специфіку адміністративної відповідальності за порушення вимог у сфері охорони земель, що дозволяє розкрити превентивну та санкційну функції адміністративного права в цьому контексті.

Окрему увагу приділено участі громадськості в управлінні земельними ресурсами, що розкрито у публікації Поліщука Р.О., де акцентовано на адміністративно-правових інструментах забезпечення відкритості, підзвітності й залучення громад до прийняття рішень у сфері землекористування.

Питання цифровізації у сфері земельного адміністрування висвітлено у статті Лук'яниці Д.С., де окреслено перспективи електронного урядування в управлінні земельними відносинами, що набуває особливої актуальності в контексті прозорості та ефективності управлінських процедур.

У роботах Гончаренка О.І. та Кваші С.М., Рудика П.А. розкриваються засади екологізації публічного управління та інституційної реалізації політики сталого землекористування відповідно. Зазначені дослідження створюють методологічне підґрунтя для формування сучасної системи адміністративно-правового регулювання охорони земель.

Міжнародний досвід, відображений в Орхуській конвенції, Європейській хартії сталого землекористування та рекомендаціях ОЕСД, дозволяє здійснити компаративний аналіз підходів до захисту земель і впровадження принципу сталого розвитку.

Таким чином, проаналізовані публікації дають змогу визначити теоретичну і нормативну базу для формування ефективного адміністративно-правового механізму охорони земельних ресурсів в Україні, що враховує як національні, так і міжнародні виклики сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою даної наукової статті є теоретико-правове обґрунтування та практичне осмислення напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання охорони земель в Україні відповідно до принципу сталого розвитку. З урахуванням сучасних екологічних, соціальних та управлінських викликів дослідження має на меті проаналізувати існуючі нормативно-правові механізми, виявити їхні структурні та функціональні обмеження, а також сформулювати пропозиції щодо їх трансформації у напрямі забезпечення цілісного, інтегрованого та орієнтованого на майбутнє підходу до охорони земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Принцип сталого розвитку є фундаментальною ідеєю сучасної правової та екологічної політики, який передбачає збалансоване поєднання економічних, екологічних і соціальних інтересів суспільства. У сфері охорони земель цей принцип набуває особливого значення, оскільки земельні ресурси є вичерпними, а процеси деградації ґрунтів, ерозії, нерационального використання та урбанізації створюють реальні загрози екологічній та продовольчій безпеці країни. Адміністративно-правове регулювання у цій галузі повинно виступати дієвим інструментом реалізації принципу сталого розвитку, забезпечуючи ефективну координацію між державними органами, органами місцевого самоврядування, користувачами земель та громадянським суспільством.

Українське законодавство у сфері охорони земель, зокрема Земельний кодекс України, Закон України «Про охорону земель», а також низка підзаконних актів, формально містить норми, що передбачають дотримання вимог раціонального використання, збереження родючості та відновлення земель. Однак практична реалізація цих положень досі залишається фрагментованою та слабо інтегрованою в загальну систему публічного управління. Однією з причин є нестача комплексного підходу до адміністрування земельної сфери, що об'єднував би функції моніторингу, контролю, превенції правопорушень, а також стимулювання екологічно відповідальної поведінки землекористувачів.

З урахуванням принципу сталого розвитку, адміністративно-правові механізми повинні включати не лише заборони та санкції, а й елементи мотивації, цифровізації обліку, прозорості процесів і участі громадськості. На сучасному етапі особливого значення набуває впровадження геоінформаційних систем (ГІС) для здійснення моніторингу стану земель, оцінки впливу господарської діяльності та прогнозування негативних наслідків. У цьому контексті правове закріплення відповідальності за несвоєчасне оновлення даних про стан ґрунтів або їх спотворення набуває не лише формального, а й стратегічного змісту.

Важливу роль у реалізації принципу сталого розвитку відіграє адміністративна юрисдикція, зокрема діяльність Державної інспекції з питань геодезії, картографії

та кадастру, Держекоінспекції, органів місцевого самоврядування, наділених повноваженнями у сфері землекористування. Проблема полягає у слабкій координації між цими структурами, дублюванні функцій та нерівномірності правозастосовної практики в регіонах. Потребує реформування також система адміністративної відповідальності: чинне законодавство не завжди забезпечує адекватне реагування на порушення, що загрожують довгостроковій екологічній стабільності.

Додатковим викликом у забезпеченні сталого розвитку є недостатній рівень інтеграції екологічної освіти та просвіти в практику землекористування. Без усвідомлення важливості екологічного підходу до використання земель, навіть досконале адміністративно-правове регулювання не здатне забезпечити сталий результат. Тому законодавче закріплення обов'язкових елементів екопросвіти в системі підготовки кадрів у сфері землекористування та місцевого самоврядування є доцільним.

Таким чином, адміністративно-правове забезпечення охорони земель має розвиватися в напрямі синергії між правовим регулюванням, цифровими інструментами, інституційною реформою та екологічною культурою. Лише такий комплексний підхід здатен трансформувати земельну політику в Україні відповідно до принципів сталого розвитку та адаптувати її до сучасних викликів – кліматичних змін, воєнного впливу на землі, урбанізаційного тиску та зростання аграрного навантаження.

Крім технологічного та інституційного оновлення, важливим елементом адміністративно-правового забезпечення охорони земель є удосконалення процедурної складової. Йдеться насамперед про спрощення і водночас підвищення прозорості дозвільних та контрольних процедур у сфері землекористування. У багатьох випадках складність і зарегульованість процедур провокують уникнення правових норм, створюють передумови для корупційних ризиків і знижують ефективність правозастосування. Натомість, сучасне адміністративне право має ґрунтуватися на принципах сервісності, відкритості, передбачуваності рішень і цифрового адміністрування.

Особливу увагу слід приділити адміністративно-правовим засобам реалізації екологічної відповідальності суб'єктів господарювання. Чинне законодавство передбачає адміністративні санкції за порушення правил охорони земель, проте вони не завжди мають превентивний ефект. Для досягнення реального сталого ефекту потрібне не лише покарання за завдану шкоду, а й стимулювання запобіжної поведінки, наприклад, через системи екологічного аудиту, державного і громадського моніторингу, умов надання субсидій чи податкових пільг за впровадження заходів рекультивациі чи органічного землеробства. Це вимагає відповідних змін у нормативній базі, зокрема в Кодексі України про адміністративні правопорушення, земельному та екологічному законодавстві.

Актуальним залишається також питання гармонізації національного адміністративного законодавства із європейськими стандартами. У документах Європейського Союзу, таких як Європейська хартія сталого землекористування та Орхуська конвенція, наголошується на важливості залучення громадськості до процесу прийняття рішень щодо використання земель. В Україні подібні підходи досі мають радше декларативний, ніж системний характер. Тому перспективним є запровадження механізмів електронної участі (e-participation) у сфері земельного планування та охорони земель – через портали відкритих даних, публічні кадастрові карти, онлайн-консультації та громадські обговорення.

Інше важливе питання – врахування викликів, пов'язаних із воєнним станом та його наслідками для земельного фонду України. Знищення ґрунтового покриву, мінування територій, тимчасова втрата контролю над окремими ділянками створюють безпрецедентну ситуацію, що вимагає оновлення адміністративно-правових підходів до інвентаризації, відновлення та охорони земель. Слід передбачити спеціальні тимчасові правові режими для територій, що зазнали екологічної шкоди внаслідок бойових

дій, із відповідними механізмами фінансування рекультиваційних заходів, міжнародної допомоги та контролю з боку уповноважених органів.

У перспективі важливим завданням є формування єдиної концепції сталого землекористування в Україні, яка б стала базою для оновлення адміністративного законодавства. У межах такої концепції варто передбачити чітке зонування земель за типами навантаження, пріоритетами відновлення, ступенем екологічної загрози, що дозволить більш раціонально планувати використання територій і запобігати деградації земель.

Отже, інтеграція принципу сталого розвитку в адміністративно-правове забезпечення охорони земель не є одноразовим актом, а безперервним процесом інституційної трансформації, нормативного вдосконалення, цифрового оновлення й екологічної освіти. Тільки така системна модернізація дозволить не лише зберегти, а й відновити потенціал українських земель для нинішніх і майбутніх поколінь.

Задля формування ефективної системи адміністративно-правового регулювання охорони земель в умовах сталого розвитку доцільно здійснити порівняльний аналіз основних складових чинного механізму та пропонуванних елементів його модернізації. Такий підхід дозволяє виявити структурні слабкі місця та визначити напрями системної трансформації.

Результати порівняння демонструють, що адміністративно-правове забезпечення охорони земель перебуває на етапі переходу від нормативно-декларативної моделі до інтегрованої системи управління, заснованої на цифрових технологіях, доказових підходах і екологічній відповідальності.

Окремим викликом у цьому процесі є координація між різними рівнями влади. Незважаючи на передачу частини повноважень щодо контролю за землекористуванням до органів місцевого самоврядування, не всі громади мають достатній інституційний потенціал. За даними досліджень профільних асоціацій, станом на 2024 рік близько 40% територіальних громад не мають окремої штатної одиниці фахівця із земельних питань або еколога. Внаслідок цього ефективність адміністративно-правового впливу значно варіюється залежно від регіону.

Таблиця 1

Порівняння чинних та рекомендованих елементів адміністративно-правового механізму охорони земель

Елемент механізму	Станом на 2025 рік	Орієнтири вдосконалення у контексті сталого розвитку
Інформаційне забезпечення	Фрагментованість, застарілі бази даних, відсутність інтеграції кадастру з екологічними даними	Уніфікація та цифровізація інформації, запровадження геоінформаційних систем, відкрита база даних ґрунтових ресурсів
Контроль та моніторинг	Переважно паперові перевірки, обмежений доступ до віддалених територій, низька якість моніторингу	Дистанційний моніторинг, супутникові знімки, залучення громадських інспекторів, інтерактивні карти змін у землекористуванні
Правозастосування	Несистемне, із затримками у реагуванні, низька стягуваність штрафів	Превентивні інструменти, автоматизовані алгоритми реагування, цифрові штрафи, відстеження повторних порушень
Громадська участь	Обмежена, здебільшого декларативна	Онлайн-консультації, інтеграція з місцевими електронними петиціями, публічні кадастрові платформи, е-партисипація
Екологічна просвіта	Відсутня у програмах підготовки державних службовців	Включення в навчальні модулі, сертифікація екологічної компетентності посадовців

Джерело: складено автором

Таблиця 2

**Рівень адміністративного потенціалу громад у сфері охорони земель
(на прикладі вибірки з 50 ТГ)**

Показник	Високий рівень (кількість ТГ)	Середній рівень	Низький рівень
Наявність спеціаліста-землепорядника	28	14	8
Ведення місцевого земельного кадастру	21	19	10
Залучення громадськості до планування	9	17	24
Реалізація програм охорони земель	16	20	14

Джерело: сформовано автором

Ці дані свідчать про необхідність нормативного закріплення мінімального інституційного стандарту для громад у частині охорони земель. Водночас варто розглянути можливість міжмуніципального співробітництва у формі спільного фінансування екологічного аудитора або аналітичної групи, яка би надавала консалтингові послуги кільком громадам одночасно.

Таким чином, адміністративно-правовий інструментарій охорони земель у ХХІ столітті має бути переосмислений як мультикомпонентна система, що інтегрує екологічні, управлінські, освітні та цифрові складові. Такий підхід дозволить не лише зберігати, а й якісно відновлювати земельний ресурс у контексті довгострокової національної стратегії сталого розвитку.

Висновки. Результати дослідження засвідчили, що адміністративно-правове регулювання охорони земель в Україні перебуває на етапі структурної та концептуальної трансформації, зумовленої необхідністю інтеграції принципу сталого розвитку в державну земельну політику. Аналіз чинного нормативного поля та інституційної практики виявив низку системних проблем — від фрагментарності контролю і моніторингу до недостатньої участі громадськості та відсутності сучасних цифрових інструментів.

Утвердження сталого розвитку як ключового орієнтира потребує докорінної модернізації адміністративно-правового механізму охорони земель. Зокрема, йдеться про оновлення процедур адміністративного нагляду, впровадження геоінформаційних систем для моніторингу ґрунтів, забезпечення відкритості та сервісності управлінських процесів, а також про запровадження ефективних превентивних та стимулюючих заходів адміністративного впливу.

Особливої актуальності набуває розбудова інституційного потенціалу громад як ключових акторів на місцевому рівні. Для цього необхідно законодавчо закріпити мінімальні вимоги до кадрового, організаційного та технічного забезпечення охорони земель, а також створити умови для міжмуніципального співробітництва у сфері екологічного нагляду.

В умовах воєнного стану та екологічних загроз, викликаних збройним конфліктом, національне адміністративне право має бути здатним реагувати не лише в межах звичайного режиму, а й у форматі спеціальних правових режимів, які враховують потребу в рекультивації, реабілітації та відновленні порушених земель.

Таким чином, забезпечення принципу сталого розвитку в адміністративно-правовому регулюванні охорони земель — це не лише питання нормативного удосконалення, а й стратегічне завдання формування нової екологічно орієнтованої моделі публічного управління земельними ресурсами, орієнтованої на довгострокову ефективність, відкритість і соціальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Жадан В. О. Адміністративно-правовий механізм охорони земель в Україні: теоретико-методологічні та прикладні аспекти. Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2021.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III (зі змінами та доповненнями).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (зі змінами).
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII.
5. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI.
6. Орхуська конвенція (Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля). 1998.
7. Гончаренко О. І. Екологізація публічного управління в умовах сталого розвитку. Юридичний вісник України, № 3, с. 25–31. 2020.
8. Пилипенко О. М. Механізми державного контролю в сфері земельних відносин. *Актуальні проблеми державного управління*, 2019. № 2 (54), с. 102–107.
9. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Офіційні статистичні звіти (2022–2024). URL: <https://land.gov.ua>
10. Лук'янець Д. С. Електронне урядування в сфері земельних відносин: перспективи цифровізації. *Електронне державне управління*, 2020. № 1, с. 58–65.
11. Карпук А. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері охорони земель. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2021. № 66, с. 201–205.
12. Поліщук Р. О. Участь громадськості в управлінні земельними ресурсами: адміністративно-правовий вимір. *Право України*, 2018. № 10, с. 89–95.
13. Європейська хартія сталого землекористування. Комітет регіонів ЄС. Брюссель, 2003.
14. Кваша С. М., Рудик П. А. Інституційні засади реалізації політики сталого землекористування в Україні. *Економіка АПК*, 2022. № 6, с. 34–42.
15. OECD. Policies for Sustainable Land Use. Paris: OECD Publishing. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264431165-en>
16. Жосан Г. В., Покотилова В. І. Управління стійким розвитком підприємства через інструменти соціально відповідального маркетингу. *Економічний простір*. 2025. № 200. С. 282–288. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.200.282-288>

References:

1. Zhadan, V. O. (2021). *Administrativno-pravovyi mekhanizm okhorony zemel v Ukraini: Teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty* [Administrative and legal mechanism of land protection in Ukraine: Theoretical-methodological and applied aspects]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University.
2. *Zemelnyi kodeks Ukrainy vid 25.10.2001 № 2768-III (zi zminamy ta dopovnennyamy)* [Land Code of Ukraine, No. 2768-III of October 25, 2001, as amended].
3. *Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennia vid 07.12.1984 № 8073-X (zi zminamy)* [Code of Ukraine on Administrative Offenses, No. 8073-X of December 7, 1984, as amended].
4. *Zakon Ukrainy "Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha" vid 25.06.1991 № 1264-XII* [Law of Ukraine "On Environmental Protection," No. 1264-XII of June 25, 1991].
5. *Zakon Ukrainy "Pro rehulivannia mistobudivnoi diialnosti" vid 17.02.2011 № 3038-VI* [Law of Ukraine "On Regulation of Urban Development," No. 3038-VI of February 17, 2011].
6. Aarhus Convention (1998). Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters.
7. Honcharenko, O. I. (2020). *Ekolohizatsiia publichnoho upravlinnia v umovakh staloho rozvytku* [Ecologization of public administration under sustainable development conditions]. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*, (3), 25–31.
8. Pylypenko, O. M. (2019). *Mekhanizmy derzhavnoho kontroliu v sferi zemelnykh vidnosyn* [Mechanisms of state control in the field of land relations]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, (2[54]), 102–107.
9. *Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan heodezii, kartohrafii ta kadastru. (2022–2024). Ofitsiini statystychni zvity*. Available at: <https://land.gov.ua>

10. Luk'ianets, D. S. (2020). Elektronne uriaduvannia v sferi zemelnykh vidnosyn: perspektyvy tsyvrovizatsii [E-governance in the field of land relations: Prospects for digitalization]. *Elektronne derzhavne upravlinnia*, (1), 58–65.

11. Karpuk, A. M. (2021). Administratyvna vidpovidalnist za pravoporushennia u sferi okhorony zemel [Administrative liability for offenses in land protection]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, (66), 201–205.

12. Polishchuk, R. O. (2018). Uchast hromadskosti v upravlinni zemelnymy resursamy: administratyvno-pravovyi vymir [Public participation in land resource management: Administrative and legal dimension]. *Pravo Ukrainy*, (10), 89–95.

13. European Charter for Sustainable Land Use. (2003). Committee of the Regions of the EU. Brussels.

14. Kvasha, S. M., & Rudykyk, P. A. (2022). Instytutsiini zasady realizatsii polityky staloho zemlekorystuvannia v Ukraini [Institutional principles of sustainable land use policy implementation in Ukraine]. *Ekonomika APK*, (6), 34–42.

15. OECD. (2021). Policies for Sustainable Land Use. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264431165-en>

16. Zhosan, H. V., & Pokotylova, V. I. (2025). Upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriemstva cherez instrumenty sotsialno vidpovidalnoho marketynhu [Managing sustainable enterprise development through socially responsible marketing tools]. *Ekonomichniy prostir*, (200), 282–288. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.200.282-288>
